

De mens als homo creator

Bezuinigen leidt tot vernietiging

Karim Benammar

Welvaart groeit alleen als de mens zijn leven spendeert aan uitgaven en waardecreatie. Bezuinigen staat daar haaks op, betoogt filosoof Karim Benammar die onderzoek doet naar de relatie tussen geld en waarde.

In een aanhoudende crisis is de reactie al snel dat er bezuinigd en gespaard moet worden. We dammen de excessen die als oorzaak van de huidige situatie gezien worden in en gaan op een sobere voet verder. Daarbij wettelen we ons in een collectief schuldgevoel dat we de teugels te veel hebben laten vieren. Vanuit psychologisch standpunt begrijpelijk, maar vanuit een analyse van waardecreatie een misplaatste en gevaarlijke strategie. De vraag die we moeten stellen is deze: hoe blijven we waarde creëren?

We laten allemaal meer achter dan we gebruiken in ons leven. Als er niet een constant surplus zou zijn, zou het menselijke leven op aarde allang uitgestorven zijn. De motoren van surplus en welvaartsproductie zijn technologische ontwikkelingen, het verplaatsen van werk naar machines, handel en financiële systemen die investeringen bevor-

deren. De filosoof Georges Bataille ziet in het surplus van zonne-energie de oorsprong van het surplus van de mens. Dit noemt hij de 'algemene economie'. De econoom Julian Simon noemt de mens de *ultimate resource*. Een pasgeborene heeft de potentie aan kracht en vindingrijkheid om meer te produceren dan hij zelf nodig heeft. John Maynard Keynes dacht dat welvaartsontwikkeling continu zou blijven stijgen, gestuwd door rente en investeringen.

Er zijn ook zaken die roet in het eten gooien: oorlogen, natuurrampen

en ziektes. Oorlogen zijn een enorme vernietiging van menselijk leven en (opgebouwde) infrastructuur. Natuurrampen, zoals aardbevingen, overstromingen en droogte kunnen tot mislukte oogsten, hongersnood en massa-emigratie leiden. Ziektes en epidemieën kunnen leiden tot een grote terugval van welvaart. Dit gebeurt ook op individueel niveau: tegenslagen als ongelukken of langdurige ziekte maken dat we minder produceren dan we consumeren.

Maar deze tegenslagen zijn uitzon-



De Auteur

KARIM BENAMMAR



Karim Benammar is filosoof, auteur van *Overvloed* (2005) en *Reframing - the art of thinking differently* (2012). Zijn bloemlezing *Denkers over geld en waarde* verschijnt in februari 2013. www.karimbenammar.com

De mens als
homo creator
Bezuinigen
leidt tot
vernietiging



De Auteur



Foto: Getty Images

deringen op een algemene, gestage stijging van welvaart. We zijn met zijn allen veel rijker geworden dan we vijftig of honderd jaar geleden waren, niet alleen in financiële zin, maar ook in de kwaliteit van ons leven: wat we eten, waarheen we reizen, hoe gezond en comfortabel we zijn.

De interessante vraag is dus: wat is er nodig om het volle potentieel van de individuele mens en de gemeenschappelijke mensheid te benutten? We kunnen niets doen aan natuurrampen, maar waar hebben we wel invloed op?

De interessante vraag is: wat is er nodig om het volle potentieel van de individuele mens te benutten?

Het potentieel van de mensheid is vele malen hoger dan wat blijkt uit de huidige situatie: we kampen met dramatische werkloosheid en we ondergaan veel structurele processen die onze groei temperen. Er zijn landen waar de onofficiële werkloosheid meer dan vijftig procent bedraagt, wat een enorm verlies aan potentieel letterlijk belichaamt.

Bataille noemde werkloosheid een vorm van catastrofale verspilling. Keynes had het over het spook van technologische werkloosheid, veroorzaakt door snelle overstappen op nieuwe

technieken. In het algemeen zitten wij ver onder onze potentie. De vraag die we moeten stellen is dan ook: *waarom gaat het niet heel veel beter?*

Onze huidige crisis komt van een mondiale vastgoedbubbel gevolgd door een bankencrisis. Toen sprongen overheden in met massieve kapitaalinjecties, wat op zijn beurt weer wantrouwen over overheidstekorten veroorzaakte. De tijdelijke elementen van de huidige crisis verbergen meer fundamentele veranderingen, zoals het verdwijnen van werk en een veel langere levensverwachting. Het verdwijnen van werk gebeurt onder meer door aanhoudende outsourcing naar lagelonenlanden, maar de belangrijkste reden is dat we efficiënter produceren en daardoor minder werk nodig hebben.

Er is constante creatieve destructie. Geen enkel bedrijf of organisatie is hier veilig voor. Stel dat we een veel efficiënter zonnepaneel zouden ontwikkelen, niet een paar procent beter maar twee keer zo efficiënt voor de helft van de prijs: factor vier. Dit zou de prijs van olie sterk onder druk zetten en massieve investeringen in olie- en gaswinning op het spel zetten. Het zou een aardverschuiving van fossiele brandstof reuzen naar elektronicabedrijven veroorzaken.

Een andere grote verandering is dat we gezonder zijn geworden en langer leven. Na ons 65ste kunnen we tegenwoordig nog twintig of dertig actieve jaren tegemoet zien. Pensioenstelsels zijn veelal gebaseerd op kortere levensverwachtingen en zullen hoe dan ook grote problemen krijgen. Mocht er een nieuwe grote doorbraak in levensverwachting komen, dan wordt dit nog veel erger – beter voor ons, natuurlijk, maar een flinke uitdaging voor onze structuren.

De filosoof Michel Serres geeft aan dat we de tijdelijke crisis waar we in verkeren moeten onderscheiden van de grote onderliggende veranderingen in werk, zorg, levensverwachting en onderwijs die op ons afkomen. De oplossingen en strategieën die voor structuren uit het verleden werkten, kunnen niet meer toegepast worden op de nieuwe werkelijkheid die zich nu aandient. Onze aanpak dient toekomstbestendig te zijn.

Onze taak is niet moeilijk te omschrijven: de waardecreatie van individu en gemeenschap dichterbij het potentieel brengen. We hebben vier elementen van waardecreatie nodig. Kennis, allereerst: ideeën voor nieuwe producten en processen. Ondernemend vermogen, om ideeën om te zetten in bedrijven en organisaties die waarde toevoegen. Nieuwe besturingstechnieken die complexe, zelfstandige netwerken faciliteren. Ten slotte financiële producten en structuren die investeringsstromen naar vernieuwing en duurzaamheid sturen.

Deze viervoudige aanpak maakt een herkadering mogelijk van oude structuren naar nieuwe structuren. We kunnen niet meer passief wachten totdat een groot bedrijf of organisatie ons vast in dienst zal nemen en ons verdere werkle-



De interessante vraag is: wat is er nodig om het volle potentieel van de individuele mens te benutten?

De interessante vraag is: wat is er nodig om het volle potentieel van de individuele mens te benutten?

ven voor ons invult. We zullen in kleine, vaak wisselende constellaties waarde moeten creëren en toevoegen. We zullen ons blijvend moeten bijscholen, zodat leren en werken elkaar voeden en we de snelheid van veranderingen aankunnen en aanjagen. De capaciteit om jezelf te ontwikkelen zal centraal staan. We zullen risicovolle investeringen die waardecreatie mogelijk maken, zowel financiële waarde als andere vormen van 'waarde' die wij belangrijk vinden, zoals een goed milieu, gezond leven en sociale cohesie, moeten stimuleren.

Dit is een vorm van spenderen, maar natuurlijk vooral een investering in de toekomst die al op middellange termijn vruchten af zal werpen. Op lange termijn gaan we de goede kant op, en dit is daarom ook de enige intelligente strategie om te volgen. De inzet is het verhogen van de waardecreatie van individu en gemeenschap door meer van hun enorme potentieel te gebruiken. Het regeringsbeleid zou zich hierop moeten richten.

De algemene strategieën die nu gevolgd worden getuigen van kortetermijndenken en zijn schadelijk. Te veel op alles bezuinigen werkt averechts: de financiële huishouding van een land is te vergelijken met die van een bedrijf en niet met het huishoudboekje van een familie met een vast inkomen. Investeren van de overheid kunnen juist een gezondere economie met meer belastinginkomsten stimuleren. Het beknotten van allerlei zaken leidt onherroepelijk tot een negatieve spiraal van minder staatsinkomsten gevolgd door verdere bezuinigen, zoals nu in Griekenland gebeurt. Tegelijkertijd moet er wel slim en toekomstgericht geïnvesteerd worden. Minder efficiënte of gewilde producten worden niet opeens concurrerend door er meer geld aan te besteden. Een regering moet niet geld blijven pompen in onrendabele staatsbedrijven en industrieën.



Japan is een goed voorbeeld van zowel slimme als zinloze investeringen. Het MITI (ministerie van handel en industrie) heeft decennialang hele industrietakken gestimuleerd, zoals auto's en elektronica, die de wereld veroverd hebben. De laatste twintig jaar is Japan vervallen in een eindeloze stagnatie, waarin steeds weer overheidsgeld voor onnodige infrastructuur en onrendabele sys-

.....

De algemene strategieën die nu gevolgd worden getuigen van kortetermijndenken en zijn schadelijk

temen ingezet wordt, terwijl innovatieve en ondernemende groepen veronachtzaamd worden. De slow-motion tragedie van Japan is dat het oude systeem stervende is, maar nieuwe vormen van waardecreatie verstikt.

Er zijn dus zelfversterkende en zelfverzwakkende systemen, positieve en negatieve spiralen. Een proces dat een klein surplus oplevert zal, zeker met een hoge omloopsnelheid, snel groeien. Een proces dat een klein verlies oplevert, zal steeds meer energie vergen om hetzelfde resultaat te bereiken, een heilloze zaak als er geen ommekeer gemaakt kan worden.

Beleid moet dus opwaartse van neerwaartse spiralen kunnen onderscheiden. Op nationaal niveau is dit een kerntaak van de regering. Een beroepsgroep die bedreigd wordt door teruglopende inkomsten en innovaties, een regio of gemeente kan deze strategie ook volgen.

Op individueel niveau moeten wij onze eigen waardecreatie versterken en ons potentieel blijven ontwikkelen. Niet alle waarden die gecreëerd worden hoeven natuurlijk in geld gemeten te worden. Plezier en vriendschap, maar ook zorg en kunst kunnen heel goed buiten het economisch circuit blijven als vormen van gift. We hebben nu eenmaal een surplus aan energie, zoals Bataille aangeeft, waarvan we zelf kunnen beslissen hoe we dit uit willen geven.

Door onze waardecreatie als individu, als gemeenschap en op mondiaal niveau dichterbij onze potentie te brengen en door een opbouwende, positieve en creatieve bijdrage te leveren zullen we niet alleen een waardevolle wereld creëren, maar ook gelukkiger worden. We zullen als mens en als mensheid het gevoel hebben ons leven ten volle te leven, als de *homo creator* die we onherroepelijk geworden zijn. We zullen ons leven bewust spenderen aan uitgave en waardecreatie. ■

